

ТМ	Г. XXXIII	Бр. 1	Стр. 17 - 46	Ниш	јануар - март	2009.
----	-----------	-------	--------------	-----	---------------	-------

UDK 316.723:316.837

Превод

Примљено: 31.12.2008.

Џефри Викс
Институт за истраживање
социјалне политике
и урбане регенерације
Саут Бенк Универзитет
Лондон (Велика Британија)

КОНСТРУКЦИЈА ХОМОСЕКСУАЛНОСТИ*

Резиме

Аутор износи тезу да је у Европи тек у касном деветнаестом веку хомосексуална жеља била сматрана знаком посебне људске врсте, "хомосексуалца". Наглашава се улога медицинског и научног дискурса у стварању хомосексуалног идентитета. Признаје се постојање особа које су се упуштале у хомоеротско понашање пре појаве поменутих дискурса, али је изнета и тврдња да су ова нова знања створила оквир на основу којег је друштво тумачило истополне жеље и понашање као показатеље хомосексуалног идентитета. Новонастале конструкције хомосексуалности су стекле широку популарност кроз јавне скандале или славне судске процесе као што је био онај вођен против Оскара Вајлда крајем деветнаестог века.

Кључне речи: хомосексуалност, друштвена конструкција, идентитет, субкултура

Хомосексуалност: концепти и консеквенце

Већина радова о историји секса склона је томе да се концентрише на главне форме сексуалног искуства искључујући мањинске облике. Ово не изненађује будући да велики ритуали рођења, одрас-

weeks@lsbu.ac.uk

* Jeffrey Weeks *Sex, Politics and Society. The Regulation of Sexuality since 1800* (London: Longman Group, 1981), шесто поглавље: „The Construction of Homosexuality“ стр. 96-121.

тања, спајања и репродукције заузимају централно место у нашем друштву. Али игнорисати ванбрачне, нерепродуктивне, немоногамне или, чак, нехетеросексуалне облике значи гушити значајан аспект наше социјалне историје. Заправо, они и нису независни аспекти. Регулисање ванбрачног секса била је главна брига снага моралног реда током историје запада, било кроз канонске контроле цркве над преваром и содомијом у периоду средњег века или путем регулисања проституције и хомосексуалности у модерно време од стране државе.

Од свих „варијација“ сексуалног понашања, хомосексуалност је трпела највећи друштвени притисак и изазивала је најупечатљивија (иако углавном погрешна) историјска објашњења. Као што су многи сексолози од Хавлок Елиса [Havelock Ellis] до Алфреда Кинсија [Alfred Kinsey] приметили, она је облик најближи хетеросексуалној норми у нашој култури и делом због тога често је била мета дуготрајног социјалног притиска. Али, такође, као неизоставна последица непријатељства које је изазивала, створила је најчвршћи облик отпора непријатељској категоризацији и, консеквентно, дугу културну и субкултурну историју. Проучавање хомосексуалности је због тога веома битно, како због његових сопствених суштинских интереса, тако и због светла које баца на ширу регулацију сексуалности, развој сексуалне категоризације и опсега могућих сексуалних идентитета.

Последњих година постаје све јасније, најпре социолозима, а затим и историчарима, да је од суштинске важности направити разлику између хомосексуалног понашања, с једне стране, и хомосексуалних улога, категоризација и идентитета, с друге¹. Антрополозима и сексолозима је од деветнаестог века, ако не и раније, јасно да је хомосексуално понашање постојало у различитим културама и да је неизбрисив део људских сексуалних могућности. Али оно што је било једнако јасно је опсег различитих одговора на хомосексуалност. Ставови према хомосексуалном понашању су, другим речима, културално специфични и у многоме су се мењали у зависности од културе и током различитих историјских периода. Оно што је мање очигледно, али што је сада од централне важности за сваки историјски рад,

¹ Или како француски теоретичар Ги Окингем [Guy Hocquenghem] то поставља, између "пожуде" и хомосексуалности као психолошке категорије. Видети његову студију *Homosexual Desire*, Allison and Busby, London, 1978. У предговору Џефри Векс [Jeffrey Weeks] расправља о генералном позиционирању његове теорије. О главној дискусији о разлици која је овде подвучена погледати есеј Кенета Пламера [Kenneth Plummer] (ed.), *The Making of the Modern Homosexual*, Hutchinson, London, 1981. Дуже теоријско испитивање тема поменутих у овом поглављу могу се наћи у Jeffrey Weeks, „Discourses, Desire and Sexual Deviance: Problems in a History of Homosexuality“, у истом издању. Видети такође: Kenneth Plummer, *Sexual Sigma: An Interactionist Account*, Routledge & Kegan Paul, London, 1975, што је најзначајнији британски социолошки рад на ове теме.

јесте схватање да се нису само *ставови* према истополним активностима разликовали, већ и да је друштвено и субјективно значење, које је дато хомосексуалности, на сличан начин одређено културом. Имајући ово на уму више није могуће говорити о могућностима јединствене историје хомосексуалности, већ је једино могуће разумети социјални значај хомосексуалног понашања, с обзиром на социјални одговор и на индивидуални идентитет, у њеном одређеном историјском контексту. Другим речима, различите могућности истополног понашања различито су конструисане у различитим културама као аспект шире регулације рода и сексуалности. Физички чин је можда сличан, али његове социјалне импликације су често значајно другачије. У нашој култури хомосексуалност је постала цензурисано искуство, са оштром друштвеном осудом у различитим периодима, па је чак и данас велики проценат популације поглавито види као несрећни, мањински облик. Ово захтева даља објашњења.

И даље постоји генерална тенденција да се претпоставља да је „девијација“, а посебно сексуална необичност, на неки начин особина инхерентна појединцима, на коју друштво онда мора да одговори. Међутим, током протеклих двадесет година све се више препознаје да друштво не само да одређује, већ делом, заправо, и конструише девијацију. Класичну тврдњу о утицају социјалног етикета дао је Едвин Лемерт [Edwin Lemert], који је направио разлику између "примарне" и „секундарне“ девијације, при чему је прва интринсична, из било ког разлога, индивидуи, док је друга последица друштвене дефиниције.² Ово сугерише постојање два нивоа анализе, од којих је један подложнији историјском тумачењу него други. Као прво, поставља се питање стварног креирања родних и полних индивидуа, било да су хетеро или хомосексуалне. Скорашњи напредак у социјалној психологији и нео-фројдистичкој мисли сугерише да развој хетеросексуалних или хомосексуалних склоности на нивоу младог људског бића није последица урођених биолошких императива, већ последица историјски условљених породичних и других социјалних утицаја, који каналишу сексуалне могућности присутне у малом детету.³ Врло је могуће, другим речима, да промена породичних форми, промена појма детињства, улога родитеља итд. заправо имају дубок утицај на конструисање хетеросексуалних, хомосексуалних индивидуа и других сексуалних категорија. Емоције су другачије организоване у односу на другачије социјалне форме и притиске. Али

² Edwin M. Lemert, *Human Deviance, Social Problems and Social Control*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1967, стр. 40.

³ О овим темама се дискутује код Hocquenghem, *op. cit.*, и у Жил Делез и Феликс Гатари, *Анти-Едит: капитализам и шизофренија*, Издавачка књижевница Зорана Стојановића, Нови Сад, 1990.

чак и да су примарне разлике биолошки створене, то не би суштински променило аргумент. Као друго, оно што то чини *историјски* значајним јесу друштвене реакције на сексуалне индивидуе које се јављају у одређеним облицима друштва и начин на који оне обликују појединачна значења. Јер осећати или доживети нешто није исто што и усвојити специфични друштвени идентитет са његовим често проблематичним последицама. Историјски проблем је, дакле, објаснити различите изворе стигматизације хомосексуалности и индивидуални и колективни одговор на та непријатељска одређења. Али начин да се ово уради није тражење једног узрочног фактора. Кључно питање мора бити: који су услови за појаву ове конкретне форме регулације сексуалног понашања у овом конкретном друштву? У нашој историји ово мора укључити истраживање онога што Мери Мекинтош [Mary McIntosh] истиче као значајан проблем: појава идеје да је хомосексуалност психолошко или емоционално стање које је неким људима својствено, док другима није, као и социјалне импликације тог концепта.

Мери Мекинтош се и сама теоријски бавила овим у садржајном есеју у контексту појаве онога што она описује као „хомосексуална улога“.⁴ Другим речима, у специфичним историјским условима, које Мекинтош прати од седамнаестог века, јавља се специфична мушка (и обично је била мушка) улога, презрена, специјализована и кажњавана улога која „чува највећи део друштва чистим на готово исти начин на који сличан третман неких криминалаца осигурава да се остатак друштва придржава закона“.⁵ Таква улога има два ефекта: пружа јасну границу између дозвољеног и недозвољеног понашања и, као друго, помаже да се они који су обележени као девијантни одвоје од осталих, чиме се обухватају и ограничавају њихови обрасци понашања. На исти начин хомосексуална субкултура, која је корелат развијању специјализованих улога, једнако обезбеђује приступ друштвено неприхватљивим потребама (сексу) и затвара девијанте.

Овај став је имао доста утицаја, али, као и у свим истраживачким есејима, многа питања су остала без одговора. Новији радови су покушали да га оспоре како због његове везе са теоријом улога и генерално са функционализмом, тако и због његовог очигледног негирања унапред дате сексуалне оријентације.⁶ Због овога је, међу-

⁴ Mary McIntosh, „The Homosexual Role“, *Social Problems*, Vol. 16, No. 2, јесен 1968. поново објављено у Plummer (ed.), *The Making of the Modern Homosexual*, са додатним коментарима Мекинтошеве. (Дате референце се односе на оригиналну верзију у часопису)

⁵ McIntosh, *op. cit.*, стр. 184

⁶ Упоредити: Frederick L. Whitam, „The Homosexual Role: A Reconsideration“, *The Journal of Sex Research*, Vol. 13, No. 1, фебруар, 1977; и Randolph Trumbach,

тим, његов прави значај лоше схваћен. Сам есеј трпи због уобичајених недостатака структуралистичко-функционалистичког приступа, посебно у свом инсистирању на друштвеној контроли на коју се позива. Али оно на шта упућује је приступ који може бити историјски плоносан, указујући на неопходност студије хомосексуалности (као и других облика сексуалног понашања) како у контексту социјалних категорија које обликују постојање, тако и у контексту самих реакција, које су у односу на хомосексуалност током дугог историјског развоја, дале комплексне културне и субкултурне облике и различите низове сексуалних идентитета. Ови идентитети, међутим, морају да се разумеју у свим својим специфичностима, историјски, класно и родно. Последња ставка је посебно значајна због тога што, иако су социолози и историчари покушавали да објасне мушку и женску хомосексуалност кроз исту етиологију и карактеристике, њихова социјална историја је различита, иако очигледно повезана. Зато што су и мушка и женска хомосексуалност социјална и историјска подела опсега сексуалних могућности, као такве морају се разумети кроз своје социјалне импликације⁷.

Морална, законска и медицинска контрола

На хришћанском Западу постоји дуга традиција непријатељства према хомосексуалности, мада обично узима облик формалне контроле мушке хомосексуалне активности, пре него лезбејске. Запад је током своје хришћанске ере, заправо, јединствен у својим табуима против свих облика хомосексуалности. Кроскултурални увид показује веома јасно да су друге културе успешно интегрисале неке облике хомосексуалног понашања у сексуалне *mores*, било кроз социјално прихватљиви педагошки облик, чест у античкој Грчкој, или кроз развој трансвеститских (*berdache*) улога у неким племенским друштвима.⁸ Али, иако упорни, хришћански табуи против хомосек-

„London’s Sodomites: Homosexual Behaviour and Western Culture in the 18th century“, *Journal of Social History*, јесен 1977.

⁷ Ово је снажно аргументовала Annabel Faraday, „Liberating Lesbian Research“ код Plummera (ed.), *The Making of the Modern Homosexual*.

⁸ Преглед антрополошких и кроскултурних података дат је у McIntosh, „The Homosexual Role“, и у Trumbach, "London’s Sodomites". Најобухватнија дискусија ставова античке Грчке дата је у K. G. Dover, *Greek Homosexuality*, Duckworth, London, 1978. За берђаше погледати: Donald G. Forgey, „The Institution of Berdache Among the North American Plains Indians“, *The Journal of Sex Research*, Vol. 11, No. 1, фебруар, 1975. За различите облике *cross-dressing*-а погледати Martin Bauml Duberman, Fred Eggan and Richard Clemmer (eds.), „Documents in Hopi Indian Sexuality: Imperialism, Cululture and Resistance“, *Radical History Review*, No. 20, пролеће/лето 1979.

суалности су се разликовали по снази током времена и имали су другачије последице на мушко и женско хомосексуално понашање. У енглеској пре 1885. године једини закон који је *директно* обухватао хомосексуално понашање односио се заправо на содомију. Овај „противприродни грех“, грех чије име хришћани не треба да изговарају, изазивао је акутни страх. Класични став сумира правник, Сер Вилијем Блекстон [Sir William Blackstone] крајем осамнаестог века, који је сматрао да је само његово помињање „срамота за људску природу“. Али ово противљење вољи природе није био искључиво хомосексуални прекршај. Закон Хенрија VIII из 1533., који први уноси анални однос [buggery] у оквир закона, који мења црквени закон, прихвата исти критеријум као и црква: сви анални односи су једнако осуђени као противприродни, било да су између мушкарца и жене, мушкарца и животиње или мушкарца и мушкарца. Казна за овај „згражавајући грех аналног односа“ била је смрт, и смртна казна се налазила у законцима, бар формално, до 1861. Овај закон је био основа за сва суђења против хомосексуалности до 1885. године у Енглеској и Велсу. Други облици хомосексуалног односа били су подведени или под тешке облике напада или покушаја извршења тешког злочина. Кључна ствар коју морамо схватити јесте да је закон био усмерен против низа сексуалних чинова, а не против одређеног типа *особа*, иако у пракси већина људи који су били гоњени на основу закона против аналног односа, били су вероватно гоњени због хомосексуалног понашања (содомије). Могуће је да се хомосексуалност сматрала не посебном одликом одређене врсте људи, већ као могућност која је присутна у свим чулним бићима. Примарни задатак био је, како се чини, заштита репродуктивног секса у браку. Закон против содомије био је кључни аспект контроле сваког нерепродуктивног секса и био је усмерен на мушкарце. Иако је лезбејско понашање било осуђивано на разне начине, његова претња је мање експлицитно препознатљива у законским регулативама, барем у англосаксонској култури.⁹

⁹ За општу дискусију законске положаја погледати Jeffrey Weeks, *Coming Out: Homosexual Politics in Britain from the Nineteenth Century to the Present*, Quartet, London, 1977, Поглавља 1-3. (Ово поглавље је развој тема о којима се дискутује у тој књизи.) За даљу дискусију законског положаја погледати D. J. West, *Homosexuality Revisited*, Duckworth, London, 1977, поглавље 10. За опште табуе содомије погледати Michael Goodich, *The Unmentionable Vice*, Clio, Oxford, 1978; и John Boswell, *Christianity, Social Tolerance and Homosexuality*, University of Chicago Press, Chicago and London, 1980; и за забуну око коришћења термина у другој, мада повезаној култури погледати Robert F. Oaks, „Things Fearful to Name: Sodomy and Buggery in Seventeenth Century New England“, *Journal of Social History*, Vol 12, 1978. За разлоге одсуства закона у вези са лезбејским понашањем погледати изјаву британске владе, цитирану у *Gay News*, No. 144, јун 1-14, 1978,

Изгледа да је „грех против природе“ изазивао посебно непријатељство. Један од морнара коме је суђено за анални секс на броду *Africaine*, 1815. говорио је о „злочину који дај Боже да се никад више не види на земљи од оних сенки тмина пакла откуд је на несрећу човека била избљувана“.¹⁰ Епитет „содомит“ свакако је био један од којих се током деветнаестог века требало плашити. С почетка века постоје сведочанства о великој антипатији јавности према осуђеним содомитима, док је 1895. Оскар Вајлд [Oscar Wilde] био увучен у кобну приватну парницу против Маркиза од Квинсберија [Marquis of Queensberry] пошто је био прозван да је, како је [маркиз – прим. прев.] непоновљиво погрешно написао, „содомит“. Као што је Лорд Самнер [Sumner] рекао 1918. стављајући печат уваженог судије на друштвену стигматизацију, содомити су обележени „жигом посебне и необичне врсте исто као кад би на телима имали неку физичку необичност“.¹¹

Упркос овим доказима тешко је пратити детаље праве примене закона о содомији или разумети врсту сексуалних идентитета оних који су по том закону гоњени. Његова примена се мењала кроз време и била је другачија у различитим социјалним класама. Изгледа да се велики број суђења десио крајем седамнаестог века и током 1720-их, што се подударало са моралним походом и појавом издвојене мушке хомосексуалне субкултуре у неким већим градовима. Изгледа, такође, да се већи број суђења десио и током прве трећине деветнаестог века, када је више од 50 мушкараца обешено због содомије у Енглеској. У току једне године, 1806, било је више суђења за содомију него за убиство, док је 1810. четири од пет осуђених за содомију обешено.¹² Закон је по свој прилици био строжији према припадницима оружаних снага, где се често примењивао са изразито драматичним исходом који је служио за пример. Године 1811. потпо-

стр. 3: „Питање хомосексуалних чинова од стране жена до сада није, колико је влада Уједињеног Краљевства упозната, било сматрано изазивачем друштвених проблема оне врсте какве изазива мушка хомосексуалност.“

¹⁰ Наведено у А. N. Gilbert, „The Africaine Court Martial“, *Journal of Homosexuality*, Vol. 1, No. 1, јесен, 1974.

¹¹ Наведено у Sir L. Radzinowicz, *A History of the English Criminal Law*, Vol. 4, *Grappling for Control*, Stevens and Son, London, 1968, стр. 432.

¹² За осамнаести век погледати Trumbach, „London’s Sodomites“; за рани деветнаести век погледати А. D. Harvey, „Prosecutions for Sodomy in Englanag at the Beginning of the Nineteenth Century“, *The Historical Journal*, Vol. 2, No. 4, 1978; погледати такође Radzinowicz, *Grappling for Control*; и преглед чланка Louis Crompton, *Victorian Studies*, зима, 1979, стр 211-13. Crompton закључује да ни у једној другој западној земљи није било строжег закона. Нигде другде није било документованих егзекуција после 1784. А пракса осуђивања на смрт наставила се све до самог укидања. Од 1856. до 1859., 54 мушкараца осуђено је на смрт због содомије, мада смртна казна није извршена.

ручник Џон Хелберн [John Herburn] и добошар Томас Вајт [Thomas White] „послати су у вечност“ пред „масом посматрача“, укључујући и многе познате личности и чланове краљевске породице. Фебруара, 1816. године четворица чланова посаде *Africaine* обешени су због аналног секса после великог скандала у морнарици. Анални секс се помиње у одредницама о рату од седамнаестог века и третирао се једнако озбиљно као дезертерство, побуна или убиство.¹³

Чини се да постоји образац, а свакако почетком деветнаестог века, повећања броја суђења за анални секс у односу на то да ли је Британија у рату или у друштвеним превирањима; а касније је хомосексуално понашање било вентил за ширу социјалну анксиозност. Настојања да се смртна казна за содомију укине била су генерално неуспешна. Сир Роберт Пил [Ser Robert Peel] потврдио ју је у својим реформама 1826. године, а када је Лорд Џон Расел [John Russell] покушао да уклони „неприродни злочин“ са листе злочина кажњаваних смрћу 1841. године био је приморан да повуче свој предлог услед недостатка подршке у парламенту. У пракси, међутим, смртна казна се није примењивала после 1830-их, а коначно је укинута 1861. године (и замењена казном затвора између десет година и доживотне казне).

Мада строг у теорији, закон је био пре свеобухватно и грубо него фино правно оружје, одражавајући општу законску контролу, пре него детаљно појединачно надгледање. Године 1817. један мушкарац је осуђен за орални секс са младићем по закону о забрани аналног секса (касније је ослобођен), а термин „неприродни злочин“ покривао је многа значења, од бестијалности до контрацепције. Нејасан статус содомије наглашен је у гоњењу двојице трансвестита: Ернеста Болтона [Ernest Boulton] и Фредерика Вилијама Парка [Frederick William Park], којима је заједно са другима суђено за планирање чина содомије почетком 1870-их. Било је јасно да су полиција, судство и медицина збуњени. Када су Боултон и Парк били ухапшени 1870. године због неприличног понашања (које се састојало у јавном *cross-dressing*-у), одмах су послати на испитивање, без одобрења, како би се пронашли докази о содомији. Из транскрипта са суђења (које је било велики јавни догађај, одржан пред Врховним судијом [Lord Chief Justice] у Вестминстерској дворани и који је довео до презасићења медија овом темом) постаје јасно да ни полиција нити суд не познају обрасце мушке хомосексуалности. У свом уводном обраћању врховни тужилац је дао наговештај да је њихов трансвеститизам, то што су заводили мушкарце као *жене*, срж њиховог злочина. Извесни др Пол [Paul], који их је по хапшењу прегледао да би

¹³ Погледати Gilbert, *op. cit.*; „Buggery and the British Navy 1700-1861“, *Journal of Social History*, Vol 10, No. 1, јесен 1976; „Social Deviance and disaster during the Napoleonic Wars“, *Albion*, No IX, 1977.

проверио да ли су имали анални секс, никада није имао сличан случај у целој својој каријери. Његово једино знање било је из полу-упамћене историје случаја из књиге *Medical Jurisprudence* [Медицинско право] Алфреда Свејна Тејлора [Alfred Swaine Taylor]. Али ни сам доктор Тејлор, који је изнео доказе у случају, није имао претходно искуство осим овог случаја, а други лекари који су били позвани нису могли да се сложе око тога шта су знакови аналног односа. Врховни тужилац је приметио да: „Сигурно је ретка појава, бар у овој земљи, да се открије особа која је склона радњама које су им приписане.“¹⁴ Др Пол никада није чуо за рад Гардјеа [Gardieu], који је испитао преко две стотине случајева аналног односа за потребе прикупљања судских доказа, док није добио анонимно писмо које га је о томе обавестило. Врховни тужилац је напоменуо да је срећна околност да „постоји веома мало сазнања о овој теми у овој земљи“. Један од адвоката одбране је био још оштрији приликом напада на др Пола због његовог ослањања на „ново откривено благо француске литературе о теми која је, Богу хвала, још страна библиотекама британских лекара“.¹⁵

Пажњу у свим овим случајевима привлачи то да је 1871. године концепт хомосексуалности још увек слабо развијен како у метрополитенској полицији, тако и у високим медицинским и судским круговима, што упућује на одсуство било какве јасне идеје хомосексуалне категорије или било какве социјалне свести о томе шта би могло да чини хомосексуални идентитет. Од седамнаестог века, ако не и раније, свакако је постојало раширено признавање постојања врсте трансвестита и субкултуре мушке проституције, и до почетка деветнаестог века често се у судским случајевима претпостављало да су ожењени мушкарци ређе криви за чин аналног секса са другим мушкарцем.¹⁶ Али чак је и ово питање било предмет дебате у случају Болтон и Парк, 1871. године. Лаичке, какве су биле представе повезивале су мушко хомосексуално понашање са феминизираношћу и вероватно са трансвестизмом. Супротни докази који би били представљени увек су изазивали изненађење. Аутор књиге *The Phoenix of Sodom* [Феникс Содоме], објављене 1813., био је зачуђен када је открио да мушкарци који се проституишу често нису феминизирани, већ су продавци угља, полицајци, добошари, конобари, слуге и продавци.¹⁷ Није било свести о томе да хомосексуалност чини центар

¹⁴ Public Record Office: DPP4/6. Транскрипт суђења, дан први, страна 21. Ово навођење се заснива на писаном транскрипту.

¹⁵ *Ibid.*: дан други, стр. 276; дан први, стр. 82; дан трећи, стр 299.

¹⁶ McIntosh, „The Homosexual Role“; Trumbach, „London’s Sodomites“, стр 18.

¹⁷ *The Phoenix of Sodom or the Vere Street Coterie*, Robert Halloway, London, ca. 1813, стр. 13

животне „професије“. Чак и Цереми Бентам [Jeremy Bentham], филозоф утилитаризма, који је дао изузетно напредне ставове на преласку из осамнаестог у деветнаести век, готово је увек схватао содомите као „бисексуалце“, који су способни за брак и које привлаче адолесценти, а не као одрасле мушкарце који воле друге одрасле мушкарце.¹⁸

Током другог дела деветнаестог века појавио се концепт хомосексуалности, мада се елементи ових нових дефиниција и пракси могу пратити још од ранијих периода. Содомит, као што је Фуко [Foucault] рекао, јесте привремено застрањивање. „Хомосексуалац“, с друге стране, припадао је врсти, и тај концепт хомосексуалне особе, у судској пракси и психолошким и медицинским категоризацијама, доноси кључну промену, уједно зато што обезбеђује нови субјект за социјално посматрање и спекулацију, и зато што отвара могућности нових модела само-артикулације. Тачно у ово време развијају се нови термини који треба да опишу оне који су заинтересовани за исти пол. Прихватање речи као што су „хомосексуалац“ или „инверт“ током последњих декада деветнаестог века и од стране сексолога и од стране самих хомосексуалаца означило је кључну промену у свести, као што је то учинило широко прихватање термина „геј“ током 1970-их. Измене у законским и медицинским ставовима били су значајни елементи ове промене. Закон о прекршајима против човека [Offences Against the Person Act] из 1861. године представљао је формални корак ка цивилизацији и уклонио је смртну казну за анални секс (заменењујући је казном од 10 до доживотне казне затвора). Током наредних двадесет година у документима Министарства унутрашњих послова Британије [Home Office] налазе се јасни докази о покушајима да се одвоје различите форме аналног секса, што је у пракси значило одвајање бестијалности од хомосексуалне активности, која је бивала прецизније дефинисана као особина индивидуе.¹⁹ Овако је, затим, била директније контролисана. Чувеним Лабушеровим амандманом [Labouchère Amendment] на Закон о амандманима на кривични законик [Criminal Law Amendment Act] из 1885. чиновни "тешке повреде јавног морала" [gross indecency] између мушкараца били су „прекршаји“ [misdemeanours], кажњавани тешким радом до две године; ово је под окриље закона донело све облике мушке хомосексуалне ак-

¹⁸ Louis Crompton, „Jeremy Bentham: Essay on: „Paederasty“: An Introduction“, *Journal of Homosexuality*, Vol. 3, No. 4, лето 1978. стр. 386.

¹⁹ Погледати за промер „Opinions of certain judges on Unnatural Offences Cases“, Public Record Office: HO144/216/A 49134/2. Судија Hawking предлаже у погледу бестијалности да „већином је злочин почињен од стране младих особа, земљорадника итд. из чистог незнања. Злочин содомије са људима има другачије ставовиште...“. Погледати, такође, HO 144/216/A 49134/4, меморандум подсекретара. Захвалан сам чиновнику у министарству унутрашњих послова који ми је дао приступ до тада затворених докумената у серији HO 144.

тивности. Године 1898., Уредба против скитница је поштрила закон који се односио на насртљивост у циљу „неморалних радњи“ и ово се примењивало искључиво против хомосексуалних мушкараца. Даље Законом о амандману на кривични законик из 1912. казна за овај прекршај је износила шест месеци затвора са бичевањем за поновљени преступ по кратком поступку.²⁰

Хенри Лабушер [Henry Labouchère] је изјавио да разлог због кога је предложио овај амандман јесте пријава за мушку проституцију коју му је послао В. Т. Стед [W. T. Stead], и тврдио је да његово усвајање јесте изузетно битно за олакшавање доказивања.²¹ Нови закони су, наравно, били мање репресивни од закона о содомији, који је још неко време предвиђао максималну доживотну казну затвора. Осим тога, примена закона се разликовала од времена и у зависности од места и периода, са поротама које су и даље невољно доносиле осуђујуће одлуке. Чак и на нивоу владе било је противљења чињеници да се Лабушеров амандман примењивао и на приватно као и на јавно понашање. Управник јавног тужилаштва приметио је 1889. године „сврсисходност недавања непотребног публицитета“ случајевима наказног понашања и истовремено је мислио да постоји пуно тога што се може рећи о дозвољавању „приватним лицима – будући да су одрасли мушкарци – да задовољавају своје неприродне укусе у приватности“. Често се чини да је порота била невољна да осуди, а полиција да је имала директиву да зажмури на радње у приватности пре Првог светског рата, све док „јавни морал“ није превише повређен.²² Међутим, када се закон примењивао, какав је пример у случају са Оскаром Вајлдом 1895. године, примењивао се са строгошћу и максималном казном од две године тешког рада, по закону из 1885. Исто тако, чланови о завођењу су жестоко примењивани. Упоређујући четрдесет шилинга глобе коју су плаћале проститутке по Закону о скитницама, максимална казна од шест месеци затвора за мушкарце по истим одредбама била је посебно тешка за мушке хомосексуалне

²⁰ Погледати Weeks, *Coming Out*, поглавље 1; D. J. West, *op. cit.*; и G. C. Ives, *The Continued Extension of the Criminal Law*, London, 1922.

²¹ О Лабушеровом мотиву погледати његову изјаву у парламенту, *The Times*, 1. март, 1890, и његове коментаре у *Truth*, 30. мај, 1895; и дискусију у F. B. Smith, „Labourchere’s Amendment to the Criminal Law Amendment Act“, *Historical Studies*, Vol. 17, No. 67, 1976.

²² За коментаре управника јавног тужилаштва погледати Public Record Office: DPP 1/95/1: 20. јул, 1889, и 14. септембар, 1889. О оклевању неких судија да осуде (понекад зато што нису могли да верују да уважени људи могу да почине таква дела), погледати Н. Montgomery Hyde, *The Other Love: An Historical and Contemporary Survey of Homosexuality in Britain*, Mayflower Books, London, 1972, стр. 19. За полицијске ставове у раном двадесетом веку погледати: Havelock Ellis, *The Task of Social Hygiene*, Constable, London, 1912, стр. 272.

особе, посебно зато што су суђења била праћена вербалним вређањима и моралним гађењем. Као што је један либертаријански писац приметио у 1930-им, причајући о применама закона у приватним сферама од стране Савета за јавни морал, „Захвално је приметити да су акције у односу на женско подвођење предузете само у случајевима праве сметње или када је понашање које ремети ред јасно видљиво. Сви случајеви подвођења од стране мушких особа су пријављивани.“²³ Закон није *створио* непријатељство, али као део ширег реструктурисања друштвене контроле секса, потпомогао је обликовање новог расположења, посебно својим спровођењем. Можда и више значаја него што су то имала појединачна гоњења имало је избијање моралне панике, која је често пратила неке од сензационалних случајева. Ово је посебно приказано у помахниталости која је пратила „Три суђења“ Оскара Вајлда, 1895. године. Пропаст Оскара Вајлда био је један од најзначајнијих случајева, јер је обликовао јавну слику „хомосексуалца“, термин који до овог времена већ улази у употребу, као и застрашујућу моралну причу о опасности која вреба одмах иза девијантног понашања. Вајлдова суђења била су у свом ефекту најексплицитнији процес етикетирања, повлачећи јасну линију између прихватљивог и гнусног понашања. Али она су, наравно, имала и парадоксалне ефекте. Као што Хавлок Елис каже о суђењима Оскару Вајлду, изгледа да су „генерално допринела коначности и самосвести у испољавању хомосексуалности, и позвала су инверте да заузму свој став.“²⁴ Могуће је да су нове законске одредбе, без обзира на ђудљивост њихове примене, имале за последицу то да многи схвате своју различитост и стварање нове заједнице знања, као и живота и осећања, сачињену од многих мушкараца са хомосексуалним склоностима. У наредним деценијама деветнаестог века било је јасно да се развија нови осећај идентитета међу хомосексуалним особама, и да је кључни елемент овог било избијање хомосексуалности у јавност, драматизовано кроз законски положај.

²³ Alec Craig, *The Banned Books of England*, George Allen & Unwin, London, 1937, стр. 86. *The Report of the Royal Commission upon the Duties of the Metropolitan Police*, Cd 4156, London, HMSO 1908, Vol. 1, стр. 119, разјашњава да нема ничег у акту из 1898. што би забранило гоњење мушкараца који подводе жене; у пракси никада није коришћен у ову сврху. Био је успешно усмерен ка хомосексуалним преступницима. За одредбе о бичевању из акта 1912. видети Bristow, *Vice and Vigilance*, стр. 193; Ian Gibson, *The English Vice: Beating, Sex and Shame in Victorian England and After*, Duckworth, London, 1978, стр. 161; Hermann Mannheim, *Social Aspects of Crime in England between the Wars*, George Allen & Unwin, London, 1939, табела V, стр. 51.

²⁴ Havelock Ellis, *Studies in the Psychology of Sex* (4 тома), Vol. 2, *Sexual Inversion*, Random House, New York, 1936, стр. 352.

Појава „медицинског модела“ хомосексуалности обезбедила је теоријско објашњење за индивидуализовање злочина. Најчешће цитирани европски писци на тему хомосексуалности средином 1870-их били су Каспер [Casper] и Тардје, водећи медицински и правни експерти Немачке и Француске и чини се да су обојица били обузети потребом да се дефинише нова врста „дегенерика“ који су се појављивали пред судом и да се провери да ли се они могу сматрати правно одговорним за своја дела.²⁵ Исти проблем је јасно постојао и у Британији. Већина радова који су се појавили на тему хомосексуалности пре Првог светског рата били су усмерени, бар делимично, на правничку професију. Самостално штампани памфлет Ивана Џ. А. Симондса [Even J. A. Symonds], *A Problem in Modern Ethics* [*Проблем савремене етике*] декларише се као упућен „посебно медицинским психолозима и правницима“, док је Хавлок Елисова књига *Sexual Inversion* [*Сексуална инверзија*] (1897) била нападана управо због супротне политике, зато што је није штампало медицинско издаваштво и зато што је била исувише популарно написана. Медикализација хомосексуалности – прелаз из идеје греха у концепте болести и менталног поремећаја – био је веома значајан корак, иако, као у случају новог законског модела, његова примена није била једнака. Разлике у научном дискурсу су се сукобљавале деценијама око тога да ли је хомосексуалност урођена или стечена, неизлечива или подложна лечењу, да ли да буде тихо и неентузијастично прихваћена као неизбежна (чак је и либерални Хавлок Елис у својој пионирској студији хомосексуалности сматрао да је неопходно упозорити своје инвертиране читаоце да „се не ставља у насилну опозицију“ према друштву) или да јој се одупре свим снагама хришћанске воље.²⁶ Старије идеје о неморалности или грешности хомосексуалног понашања наравно нису замрле у деветнаестом веку. Али почевши од деветнаестог века биле су неодвојиво помешане са квази-научном теоријом која је створила границе против којих и у оквиру којих су хомосексуалци морали да дефинишу себе.

У суштини оно што су пионери сексологије касног деветнаестог и раног двадесетог века радили било је стварање идеје да је хомосексуалност карактеристика посебне врсте људи. Карл Вестфал [Karl Westphal] је, на пример, у току 1860-их описао „супротно сексуално осећање“ и сматрао је да је хомосексуалност продукт моралног лудила које је последица „урођене инверзије сексуалног осећања“. Карл Урликс [Karl Ulrichs], немачки адвокат и писац и сам хомосексуално оријентисан, који је први заступао теорије о урођености

²⁵ Arno Karlen, *Sexuality and Homosexuality*, Macdonald, London, 1971, стр. 185.

²⁶ За детаљнију дискусију погледати Weeks, *Coming Out*, поглавље 2.

у Немачкој од 1860-их, сматрао је да је мушки хомосексуалац ["urning"] последица аномалног развоја почетно недиференцираног људског ембриона, који резултира женским умом у мушком телу и обратно. Теорије о међу-полу које је популаризовао Едвард Карпинтер [Edward Carpenter] почетком двадесетог века биле су логични наставак Урликсових идеја. На више научном нивоу, значајни немачки сексолог, Магнус Хиршфелд [Magnus Hirschfeld] успео је да развије идеје о трећем полу и да у ове идеје интегрише открића о значају хормона за развој полне диференцијације. Објашњења заснована на деловању хормона су такође допунила Елисове теорије о урођености. Многе од ових идеја су даље преузели хомосексуални апологетисти како би створили темељ за објашњавање хомосексуалности, ослобођено од пежоративних импликација греха или теорија о моралној слабости.

Поред ових теорија о урођености, наставиле су да бујају теорије о утицају околине кроз идеје о кварењу или „дегенерацији“. Дискусија је настављена по питању да ли је хомосексуалност, као што су се либерали типа Хавлок Елиса слагали, урођена и релативно безбедна „аномалија“ или је она доказ моралног лудила и менталне болести. Теорија да је хомосексуалност болест имала је значајан социјални одјек од 1930-их па надаље, али раније су чак и многи међу самим хомосексуалцима имали дубоко усађено веровање да су болесни. Оскар Вајлд се жалио у затвору да је кренуо странпутицом због „еротоманије“ и екстравагантног сексуалног апетита који је означавао тренутни ментални колапс.²⁷ Сер Роџер Кејсман [Ser Roger Casement], ирски патриота, сматрао је да је његова хомосексуалност ужасна болест коју треба лечити, док је Голдсворти Луис Дикинсон [Goldsworthy Lowes Dickinson], либерални хуманиста, познат по својој рационалности, сматрао да је његова хомосексуалност несрећа: „Ја сам као човек који је рођен обогашен“.²⁸ Са тако дубоко усађеним разумевањем себе често је ишла и воља да се прихвати хегемонија (често нејасног) медицинског знања и то је даље подстицало квази лекове, од хипнозе преко хемијских експериментисања и током 1960-их до аверзивне терапије.²⁹ Али у раним деценијама двадесетог века

²⁷ Погледати Вајлдов захтев за смањење казне, 2. јул, 1896, НО 144/А 56887/19. Елоквентност његовог захтева, као што је особље у затвору истакло, била је у супротности са његовом наводном менталном слабошћу.

²⁸ Dennis Proctor (ed.), *The Autobiography of G. Lowes Dickinson*, Duckworth, London, 1973, стр. 10-11; Brian Inglis, *Roger Casement*, Coronet, London, 1973, стр. 67-8; Public Record Office: Casement Diaries, унос 17. април, 1903.

²⁹ Погледати даље поглавља 11 и 12 за дискусију о прихватању медицинских теорија. За одличан приказ теорија интрасексуалности, инкорпорисање хормоналних теорија и дебату око „лекова“ погледати Max Hodann, *History of Modern Morals*, William Heinemann, London, 1973.

сетог века медицински модел је још умногоме био само на нивоу теорије и већина лекара је била или индиферентна или неупућена у феномене, те је поменути модел одражавао и даље ширио предрасуде ширег друштва. Стари морал уместо нове психологије задржао је свој утицај бар све до међуратних година. Међутим, постојање медицинског модела дубоко је обликовало индивидуализацију хомосексуалности и допринело је конструисању идеје о посебној хомосексуалној личности.

Иако се теоретисање о хомосексуалности односило једнако и према мушкарцима и женама, треба приметити да је мушка хомосексуалност поглавито била предмет нових регулатива. Лезбејство је и даље било игнорисано у кривичним законима. Покушај да се 1921. године унесе одредба против лезбејства слична оном из Лабушеровог амандмана на крају није успео да прође кроз парламент. Лорд Десарт који је био управник јавног тужилаштва у време када је Вајлд био оптужен, противио се овим одредбама, коментаришући: „Рећи ћете целом свету да постоје таква кривична дела, ставићете их на видело женама које никада нису чуле за то, никада нису мислиле о томе, никада нису сањале о томе. Мислим да је то велико зло.“ Лорд Биркенхед, Лорд канцелар, дошао је до сличног закључка: „Бићу довољно смео да кажем да од хиљаду жена, 999 никада није чуло ни шапат о овим радњама. Усред свега тога, на домове ове земље... ставиће се мрља ове убитачне и ужасне сумње.“³⁰ У овим изјавама јасно је постојање како свести о контрадикторном ефекту строгих закона против хомосексуалности, тако и веровања да контрола мушке хомосексуалности има већи друштвени значај од контроле женске. Није реч о томе да се лезбејско понашање одобравало – само није ушло у исти ниво дебате као мушка хомосексуалност.

Управо ова преокупираност мушком сексуалношћу нам омогућава да препознамо бар неке односе који су деловали као предуслови за сређивање социјалних регулација током последњег дела деветнаестог века. Ово није могуће разумети покушајем лоцирања једноставног програма социјалне контроле. Напротив, могуће је да су се промене у ставу према хомосексуалности дешавале као ненамерне последице других великих промена. Оно што се дешавало јесте да се скуп традиционалних претпоставки сусрео са новим категоријама и заједно су се трансформисали под дејством утицаја са којима су долазили у додир.

Важан фактор у томе је био обновљени нагласак на друштвено пуританске кампање с краја деветнаестог века које су се бавиле опасностима мушке пожуде и неопходности јавне пристojности. Изне-

³⁰ Погледати Hyde, *The Other Love*, стр. 200 и даље

нађује да су заговорници друштвене чистоте током 1880-их видели и у проституцији и у мушкој хомосексуалности продукте недиференциране мушке жеље и у вези са овим значајно је да већина донетих закона од 1880-их који се тичу хомосексуалности (Лабушеров амандман, Уредба о скитницама из 1898., Закон о амандманима на кривични закон из 1912.) јесу део општег моралног реструктурирања и примарно су се бавили женском проституцијом. Заиста је чак и 1950-их и даље било логично успоставити јединствен владин одбор – Wolfenden Committee – који испитује и проституцију и мушку хомосексуалност. Током дебата пре усвајања Закона о амандманима на кривични закон из 1885. године мушка хомосексуалност је била јасно повезана са радњама оним који су кварили младе девојчице. Оно што је довођено у питање било је с једне стране неконтролисана пожуда одређене врсте мушкараца, а с друге стране неопходност честитости сексуалне везе у оквиру брака.³¹

У то време неколико наизглед неповезаних тема, које посебно истичу утицај нових схватања детињства и адолесценције, почињу да се уплићу. Прогрес цивилизације, како је званично саопштио управник Клифтон колеџа [Clifton College], Бристол, Велечасни Џ. М. Вилсон [J. M. Wilson], креће се у правцу чистоте. Ово је било угрожено греховима тела који су слабили и личност и нацију. Саветовао је своје ученике да „јачају своју вољу вежбом: обуздајте своје тело тешким радом и тешким животом; уздржљивошћу; избегавањем луксуза и женствености и свих искушења“.³² Оваква веровања и заклинања константно су била присутна у дискусијама о и одговорима на хомосексуалност.

Током скандала око бордела у Кливланд стриту [Cleveland Street], 1889/90. и током скандала са Оскаром Вајлдом кварење младих је поново била централна тема. Управник јавног тужилаштва, причајући о скандалу у Кливланд стриту, приметио је да је постојала обавеза „применити закон и заштитити децу уважених родитеља који су радили за опште добро... од тога да постану жртве неприродне пожуде одраслих мушкараца“.³³ Покушај заштите од завођења малолетница путем подизања старосне границе за слободно ступање у сексуалне односе [age of consent] за девојке на 16 година текао је паралелно са регулисањем мушког хомосексуалног понашања. У митологији двадесетог века хомосексуалац, као архетипско сексуално биће, особа прожета својом сексуалношћу у самој својој суштини, пре-

³¹ За детаљнију дискусију о овим идејама погледати Weeks, *Coming Out*, поглавље 1.

³² Rev J. M. Wilson, *Social Purity*, Social Purity Alliance, London, 1884; *Sins of the Flesh*, Social Purity Alliance, London, 1885, стр. 7.

³³ Цитирано у L. Chester, D. Leitch and C. Simpson, *The Cleveland Street*

тио је да исквари све око себе, а посебно младе. Најпродорнији стереотип мушког хомосексуалца био је „кваритељ младих“.

Друга битна група ставова, она повезана са империјалистичким осећањем, такође је утицао на развој ставова према хомосексуалности. Овде је постојала комплексна шема не само повезана са идејом о кварењу и дегенерацији, већ и о виталном значају породице за сигурност империје. Ставови о хомосексуалности су, наравно, дуго времена повезани са страхом од пропасти царства, од Гибоновог [Gibbon] описа слабљења и пада римског царства, до оних који су се противили промени закона о хомосексуалности 1960-их. Ово није имало више значаја током 1880-их него у било које друго време. Али заговорницима социјалне чистоте покуда је била та која прети да уништи и породицу и нацију. „Рим је пао; друге нације су пале; ако и Енглеска падне то ће бити због овог греха и непоштовања Бога, то би била њена пропаст.“³⁴ Пуритански нагласак на породицу и сексуални живот који је нужно ограничен на брачни кревет понудио је противотров социјалној кризи и противтежу страху од пропасти.

Али постоји још и шири фактор који треба нагласити. Хомосексуалност је постала друштвено питање тек када је сексуалност као генерална категорија добила велики јавни значај. Дебате о „природној“ сексуалности током деветнаестог века и посебно фокусирање на светост брачне везе у друштвено-пуританском дискурсу захтевају бољу контролу ванбрачне сексуалности, ма како она била тривијална. Содомија је била широк термин која је означила разлику између нерепродуктивне и репродуктивне сексуалности, али чији је карактер, као опис и као правна категорија, остао нејасан. Хомосексуалност и друге категорије које су тако замршено описали Крафт-Ебинг и други током позног деветнаестог века, говоре о опасности секса уопште, ужици и опасности не само да се односе на репродуктивну сексуалност, већ је привилегована улога секса у учвршћивању брачне везе. Како је секс постао идеолошки приватна ствар у привилегованом домену свете тајне брака, како је његова дискретност и „контрола“ постала *ознака* угледа, његовим варијантама су биле потребне још финије дефиниције и контрола – или још више дискусије, дебате и анализа. Али неизбежно, истовремено су обезбеђивале простор за нове сексуалне локализације: за, заправо, јаче сексуалне идентитете. Неизбежна контрадикторна последица била је растућа свест о хомосексуалности, све већа експлозија радова о њој, пратила

³⁴ Wilson, *Sins of the Flesh*, стр. 7. „Овај грех“ се заправо односи на мастурбацију, али мастурбација (неизнађујуће, ако се у обзир узме традиција у јавним школама) повезана је са хомосексуалношћу. Упоредити V. L. Bullough and M. Voght, „Homosexuality and Its Confusion with the „Secret Sin“ in Pre-Freudian America“, *Journal of the History of Medicine*, Vol. XXVII, No. 2, април, 1973.

је све детаљнију организацију и контролу и створила је елементе отпора и самодефинисања који су довели до засебног хомосексуалног идентитета.

Идентитети

Друштвена регулатива обезбеђује услове у оквиру којих они који су дефинисани могу почети сами да развијају своју свест и идентитет. У деветнаестом веку закон и наука, друштвени *mores* и популарне предрасуде поставили су границе, али хомосексуалне особе су одговориле. Чинећи то, створили су, на различите начине, идеје о себи, места сусретања, језик и стил, као и комплексне и разнолике начине живота. Мишел Фуко [Michel Foucault] описује овај процес на следећи начин:

Када се у XIX веку, пак, у психијатрији, судској пракси, у књижевности такође, појавио читав низ дискурса о врстама и подврстама хомосексуалности, инверзији, педерастичности, "душевном хермафродитизму", то је свакако омогућило веома снажно убрзање друштвених надзора у овој области "перверзности"; али то је, исто тако, омогућило и успостављање говора "друге стране": хомосексуалност је почела да говори о себи самој, да полаже право на то да је законита или "природна", и то често истим речником, категоријама, путем којих је и била медицински дисквалификована.³⁵

Али овај „обрнути говор“ никако није био једноставан или хронолошки усаглашен процес. Тешко је уклопити хомосексуално понашање у било који претходно мишљени модел; напротив, оно обухвата разне аспекте друштвеног искуства, и као што нови радови са Кинси института за сексуална истраживања [Kinsey Institute of Sex Research] указују, упркос обиљу дефиниција и друштвених одређења, не постоји једна хомосексуалност, већ „хомосексуалности“: „Не

³⁵ Мишел Фуко *Историја сексуалности I – Воља за знањем*, Лозница: Карпос, 2006., стр. 115., с француског превела Јелена Стакић, редакција превода Дејан Аничкић. Сада постоји све више радова о историји хомосексуалног отпора и само-дефинисања. За општу дискусију погледати Vern L. Bullough, „Challenges to Societal Attitudes toward Homosexuality in the late Nineteenth and early Twentieth Centuries“, *Social Science Quarterly*, Vol. 58, No. 1. јун, 1977. О Британији, Weeks, *Coming Out* је једина опширнија књига. О Америци, погледати Jonathan Katz, *Gay American History: Lesbians and Gay Men in the USA*, Thomas Crowell Co., New York, 1976. О Немачкој погледати John Lauritsen i David Thorstad, *The Early Homosexual Rights Movement*, Times Change Press, New York, 1974; и James D. Steakley, *The Homosexual Emancipation Movement in Germany*, Arno Press, New York, 1975.

постоји тако нешто као што је хомосексуалац (нити, што се тога тиче, хетеросексуалац) и изјаве било које врсте о људским бићима на основу њихове сексуалне оријентације увек морају бити строго условне.³⁶

Социјална категоризација је та која покушава да створи идеју о униформности, са увек другачијим последицама. Сама неједнакост социјалне категоризације, разлике у законским и другим друштвеним одговорима, омогућила је да хомосексуално искуство буде апсорбовано у различите животне стилове, без неопходности да се развије идентитет „хомосексуалца“. На пример, површни сусрет рецимо у контексту ширег сексуалног искуства ретко утиче на свест о себи. Лако се може одбацити као грешка у стању пијанства или као пролазна фаза или чак и као намерни покушај испитивања новог искуства. Класични пример за ово даје аутор књиге *My Secret Life* [*Мој тајни живот*], који је експериментисао са хомосексуалношћу након више година компулзивног секса са разним женама. Нема претпоставки да је његова базична самосвест на било који начин пољуљана. „Да ли сви мушкарци имају исте сексуалне потребе које су ме у познијим годинама живота обузеле?“, пита се.³⁷ Наговештено је да хомосексуалност није нешто што искључиво припада једном типу бића.

Други тип хомосексуалне везе која избегава све проблеме идентитета и преузимања обавеза била је крајње индивидуализована, дубоко емоционална и можда чак и сексуална веза између две особе које иначе нису сматране, или које себе нису сматрале, „хомосексуалцима“. Овај тип је био широко прихваћен у викторијанском друштву, у коме су јаке и заиста често емоционалне везе између мушкарца сматране нормалним. В. Т. Стед је био шокиран последицама Вајлдовог суђења, зато што је сматрао да би већи публицитет хомосексуалности отежао овакве везе. Писао је Едварду Карпинтеру: „Још само пар случајева као што је Вајлдов и слобода пријатељства која је сада дата мушкарцима биће озбиљно нарушена, на трајну штету свих.“³⁸ Али када је мушко пријатељство постало сумњиво са већом јавном расправом о хомосексуалности, нико није испитивао јаке емоционалне везе између жена, и заиста су веома личне везе са занемарљивим развојем лезбејске самосвести остале најубичајенија форма женских хомосексуалних веза донедавно.

Трећи тип хомосексуалног понашања најбоље се може описати као „ситуациони“: активности које су се често сматрале легити-

³⁶ Alan P. Bell and Martin S. Weinberg, *Homosexualities: A Study of Diversity among Men and Women*, Michell Beazley, London, 1978, стр. 23.

³⁷ „Walter“ *My Secret Life*, Amsterdam, приватна штампа 1977, Vol. 1. стр. 14.

³⁸ Edward Carpenter, Ms 386-54 (1-2), јун, 1895, Edward Carpenter Collection, Sheffield City Library.

мним, или бар прихватљивим, у неким околностима, без утицања на свест о себи. Класични примери за ово су појава хомосексуалности код ученика у државним школама, што је постала значајна тема за неке заговорнике друштвене чистоте почевши од 1880-их. До средине деветнаестог века чини се да је хомосексуалност заиста постала институционализована у неким од битних школа. Џ. А. Симондс је описао свој ужас над ситуацијом у Хароу [Harrow], где је сваки дечак лепог изгледа имао женско име и био је или „проститутка“ или „дечкова кучка“ [“boy's bitch”]. Нешто касније је Голдсворти Луис Дикенсон описао Чартерхаус [Charterhouse] као „стакленик греха“. Други примери овакве ситуационе хомосексуалности јављали су се онда, као и сада, у војсци, морнарици, затвору; и сваки облик има своје специфичне ритуале и табуе. Гардијска бригада [Brigade of Guards] била је позната по својим везама са проституцијом од осамнаестог века и као што је један од чланова рекао: „чим сам научио (или пре тога) војнички корак, научио сам и да ће ме хватати за дупе“ [„as soon as (or before) I had learnt to goose step, I had learnt to be goosed“].³⁹ Оваква могућност ситуационе хомосексуалности је боље него било шта друго открила стални хомосексуални потенцијал који се може испољити када околности или пад друштвених препрека то дозволе; али је из тог разлога била потреба разрађена стратегија да се избегне улазак у стигматизовани идентитет.

Сједињавање различитих типова хомосексуалног искуства у „потпуни начин живота“ било је проблематичније. Идеја да „хомосексуална особа“, било мушка или женска“ може да води свој живот у потпуности организован око своје сексуалне оријентације је настала доста касније. Чак и најпознатији хомосексуалац деветнаестог века, Оскар Вајлд, који је учествовао у широком спектру активности хомосексуалне субкултуре, био је угледно ожењен и водио је породични живот више средње класе и заиста је једина разлика између њега и многих других његовог социјалног статуса то да је он имао сексуалне односе са младићима из радничке класе, а не са младим женама. Искуство Сер Роџера Кејсмана, ирског патриоте, који је био погубљен због издаје 1916. године, било је још типичније. У његовим дневницима забележена су многа хомосексуална искуства у Африци, Јужној Америци као и Лондону и Даблину. Своје сексуалне везе, које су све биле необавезне, бележио је са великим уживањем, укључујући ту и величину органа људи које би покупио као и њихову цену. Али у његовим дневницима се не осећа да је он видео могу-

³⁹ J. A. Symonds, *Memoirs*: необјављени манускрипт у Лондонској библиотеци; Proctor (ed.), *The Autobiography of G. Lowes Dickinson*, стр. 8; *The Sins of the Cities of the Plain: or the Recollections of a Mary-Ann*, London, приватна штампа, 1881, Vol. 1, стр. 84 (тобожњи мемоари мушке проститутке, Jack Saul.)

ћност да живи хомосексуални начин живота. Чак напротив, његов начин живота био је уобичајен за његову класу и јавну каријеру, бар површно гледано. Његова хомосексуалност била је тајна, али и поред тога Кејсман није имао потешкоћа у проналажењу сексуалних партнера било у страним колонијама или на улицама Лондона.⁴⁰

Хомосексуалност постоји у различитим друштвима, али је само у неким културама постала организована у посебне субкултуре и само је у савременим културама постала јавна. Хомосексуално понашање у средњем веку и касније се без сумње понављало, али је само у одређеним затвореним заједницама постало институционализовано: у неким манастирима и женским самостанима, као што наговештавају средњовековни затвори; у неким витешким редовима, на дворовима неких монарха, као што су Џејмс I и Вилијам III, као и у и око позоришне професије, и сличних занимања. Други хомосексуални контакти су вероватно били необавезни, кратки и недефинисани. Развој шире, отвореније субкултуре вероватно је започео у скорије време. Мада постоје докази о некој врсти мушке хомосексуалне субкултуре у градовима Италије и Француске у четрнаестом и петнаестом веку, у Британији не постоји видљива субкултура која спаја различите социјалне слојеве све до касног седамнаестог века. Током раних 1700-их постојали су знаци посебне мреже преклапања хомосексуалних субкултура у Лондону повезане са отвореним простором, педерастичким борделима и тоалетима. Од осамнаестог века ови су били познати као „тржнице“ [markets], одражавајући делом тадашњу хетеросексуалну употребу као на пример у термину „брачно тржиште“.⁴¹ Није, међутим, било јасно шта карактерише ове субкултуралне формације све до двадесетог века: њихова организација се обликује око проституције, размене новца и услуга између неједнаких, пре него око партнерске везе између једнаких. Могуће је да су једини чести и редовни учесници у овим субкултурама били релативно ретки „професионалци“. Докази са суђења почевши од осамнаестог века дају назнаке да су у овој субкултури учествовали различити мушкарци из свих социјалних класа, али је веома мали број организовао свој живот око њих. Најпрепознатљивији аспекти ових малих субкултура били су стереотипна „феминизираност“ и трансвестизам, који је често повезиван са њима, облици који и даље карактеришу релативно неразвијене субкултуре у областима изван великих градова Западне Европе и Северне Америке. Џ. А. Симондс описује стереотип хомосексуалаца у деветнаестом веку: „пожуда му је исписана по лицу... блед, млитав, миришљав, феминизиран, увијен у обраћа-

⁴⁰ Погледаги Casement Diaries, Public Record Office.

⁴¹ Trumbach, „London’s Sodomites“.

њу“. Оваква слика је појачана терминима који су се користили за хомосексуалце: „molly“, „marjorie“, „maryanne“, карактеристични увредљиви термини за многе генерације.⁴²

Скандал са Боултоном и Парком 1871. године открио је зачетак групе људи чији је трансвестизам постао њихов начин живота, који је друштвено оправдан њиховим учешћем у „позоришту“. У случају Ернеста Боултона његови родитељи су знали и подржавали његов трансвестизам још од његове младости. Идеја да хомосексуални начин живота нужно укључује елементе крос-родног понашања или феминизације била је присутна дубоко у двадесети век, а хумор познат као „кемп“ имао је обележје своје двосмислености управо због овога. Кемп није био само средство комуникације међу једнакима, него и начин да се неко представи „стрејт“ свету. Он је веома амбивалентан јер слави феминизацију док задржава јак осећај о конвенционалним вредностима. Био је начин приказивања хомосексуалаца сличан стереотипном приказивању црнаца у филмовима и представама током 1930-их до 1950-их, али је такође обезбедио субкултурални језик у оквиру којих су елементи идентитета могли да се споје.

Питање како се понашати у јавности било је карактеристично за други облик хомосексуалне субкултуре, специфичног хомосексуалног сленга познатог као „полари“. Произашао из позоришног и циркуског сленга, био је то језик за процењивање нечијег изгледа и понашања, као и језик на коме се оговара. Није се толико бавио сексом, шта људи раде у кревету, као тиме како се понашати у јавности. Од краја деветнаестог века постојао је проширен и често међународни хомосексуални арго, што сугерише широко распрострањену и организовану субкултуру.⁴³

Али најчешћи облик хомосексуалног друштвеног саобраћања није био толико усмерен на субкултуру, колико на „котерију“. Постоји обиље доказа о постојању мрежа хомосексуалних пријатељстава, која су некада имала улогу у пружању подршке у „привођењу“. Круг око Чарлса Тејлора [Charles Taylor], коме је Оскар Вајлд припадао, добар је пример за ово – и не изненађује да је убрзо привукао пажњу судства.⁴⁴

Током последњих деценија деветнаестог века можемо видети појаву група људи са јасније дефинисаним осећајем хомосексуалног

⁴² Цитирано у Brian Reade, *Sexual Heretics: Male Homosexuality in English Literature from 1850-1900*, Routledge and Kegan Paul, London, 1970, стр. 251.

⁴³ Mary McIntosh, „Gayspeak“, Lunch, No. 10, јануар, 1973, Joseph J. Hays, „Gayspeak“, *Quarterly Journal of Speech*, Vol. 62., октобар, 1976.

⁴⁴ R. Croft-Cooke, *The Unrecorded Life of Oscar Wilde*, W. H. Allen, London, New York, 1972.

идентитета. Од 1860-их песник и критичар Џон Адингтон Симондс [John Addington Symonds] покушавао је да се бори са новим теоријама инверзије које су се појављивале у Европи. Његов есеј *A Problem in Greek Ethics* [*Проблем у грчкој етици*], који је приватно штампан 1883. године, испитивао је хомосексуалност као ваљан животни стил у античкој Грчкој, и овај нагласак на грчком идеалу, упркос јасним анахронизмима, био је веома важан за самоидентификоване хомосексуалце током двадесетог века. Његов есеј *A Problem in Modern Ethics* [*Проблем у савременој етици*], приватно објављен 1891. године, био је синтеза новијих погледа, као и молба за промену закона. Заједно са Хевлок Елисом почео је да припрема прву опширну студију у Британији на ову тему, *Sexual Inversion* [*Сексуална инверзија*], која се појавила после његове смрти само под Елисовим именом, пошто је његова породица повукла своју сагласност. Иако је био ожењен и имао децу, нема сумње да је Џ. А. Симондс настојао да артикулише начин живота који је био веома другачији од онога какав је постојао раније. Едвард Карпинтер и његов круг социјалиста и либертаријанаца пружа други пример развоја посебног хомосексуалног идентитета, који је, у његовом случају, повезан са политичко-социјалном деловањем. Од 1890-их живео је релативно јавно хомосексуални живот са својим партнером, Џорџом Мерилом [George Merrill].⁴⁵ Оскар Вајлд и његов круг такође представља пример друштвене групе у којој се развија осећај хомосексуалног начина живота. Појединци из ових повезаних кругова, као што је Џорџ Сесил Ив [George Cecil Ives], касније су постали значајни у малом покрету за права хомосексуалаца, који је почео да се развија почетком двадесетог века, и видели су себе као борце за „Ствар“ против законске и моралне репресије.⁴⁶

Већина хомосексуалних сусрета били су, међутим, необавезни, недефинишући, мање артикулисани и обично тајни. За многе је у ствари узбуђење и опасност био додатни подстрек: фасцинација Оскара Вајлда „гошћења са пантерима“ била је само најотвореније испољена. Али за многе друге је учешће у хомосексуалном свету било праћено дубоким стидом и осећајем кривице и страха који су моралне и медицинске идеологије убацивале. Заједнички елемент који је спајао људе из различитих класа била је само жеља за сексуалним контактом, и ретко је ту било нечега више. Употреба термина „трговина“ за било који облик сексуалне трансакције, било да је ту укључен новац или не, сликовито указује на ово и сигурно је да се у том

⁴⁵ Погледати Phyllis Grosskurth, *John Addington Symonds*, Longman, London, 1964; Weeks, *Coming Out*, поглавље 6, „Edward Carpenter and Friends“ (погледати такође поглавље 9 у наставку).

⁴⁶ О Ив погледати Weeks, *Coming Out*, стр 118 и даље.

значању користи од средине деветнаестог века, као жива метафора сексуалне размене. У таквом свету, посебно ако се узму у обзир велике разлике у имућству и положају учесника, новац и његов класни одјек прожимао је све везе. Вероватно је постојао јасније дефинисан хомосексуални осећај у сопственом идентитету код мушкараца из више и средње класе, као и већа могућност, због новца и мобилности, за хомосексуалне односе, као што се може приметити у каријери Роцера Кејсмена, али и код многих других. Ц. А. Екерли и Том Дриберг забележили су у својим мемоарима током средине двадесетог века тим могућности које су постојале.⁴⁷ И упркос социјалној разноликости субкултуре, од просјака до племства, сексуална идеологија мушкараца више класе је та која је доминирала. Један наговештај овога, јасно видљив и широко препознатљив, била је фасцинација више средње класе превазилажењем класне поделе, фасцинација која заиста показује директи континуитет између *mores*-а мушких хетеросексуалаца и хомосексуалаца. На пример, модел хетеросексуалног наратора у *My Secret Life* [*Мој тајни живот*] је изненађујуће налик на понашање хомосексуалних мушкараца исте класе.

Ц. А. Симондс не би био благонаклон према неким својим пријатељима који су компулзивно били у потрази за контактима из радничке класе, али ово је несумњиво била значајна компонента субкултуре, као што су велики скандали открили, на наслађујући шок викторијанске јавности. То је био свет промискуитета, посебно уз постојање правих контаката, и многи чланови радничке класе били су увучени, често сасвим случајно, као млади поштари у случају скандала у Кливланд стриту, 1889-90. или радници у шталама, продајци новина, службеници у штампаријама, као што то јасно показују Вајлдова суђења. Један од учесника у скандалу у Кливланд стриту описао је како спонтано секс и новац могу да надјачају младалачке скрупуле. Млади Чарлс Ернст Тикбрум [Charles Ernst Thickbroom], стар 17 година, испричао је како су га питали: „Да ли би спавао са мушкарцем. Рекао сам 'не'. Рекао је: 'добићеш четири шилинга за утрошено време' убедио ме је.“⁴⁸ Прелажење преко класних баријера, с једне стране, потрага за „скупом робом“, а с друге, веровање у то да секс преко класних граница има изједначавање за последицу, била је важна и стална тема у хомосексуалном свету. Трајне везе су се, наравно, јављале, али у свету релативно лаког секса без обавеза, у друштву у коме је бити јавно хомосексуалац табу, промискуитет је

⁴⁷ J. R. Ackerley, *My Father and Myself*, The Bodley Head, London, 1968; Tom Driberg, *Ruling Passions*, Jonathan Cape, London, 1977; погледати такође Christopher Isherwood, *Christopher and His Kind*, Eyre Methuen, London, 1977; Michael Davidson, *The World, the Flesh and Myself*, Mayflower-Dell, London, 1966.

⁴⁸ Public Record Office: HO 144/X24427/1, копија изјаве

било стално искушење, што је показивало комплексне емоционалне обрасце. Један хомосексуалац, који је од Првог светског рата надаље имао пуно хомосексуалних пријатеља, имао је потешкоћа у томе да има секс са својим пријатељима. Био је опседнут гардистима, болујући од, како је рекао „скерлетне грознице“: „Никада нисам марио за секс са хомосексуалцима... Увек са желео секс са мушкарцима... Не кажем да никада нисам био са хомосексуалцима, јер јесам. Али рекао бих да сам по правилу желео мушкарце.“⁴⁹ Као што се може приметити, овде су сва фактора у интеракцији: жеља за везом која прелази класне границе, која је углавном последица осећања да секс не може бити спонтан или природан у оквиру граница властите моралистичке и угледне класе; и жеља за везом са „правим“ мушкарцем, хетеросексуалцем. Е. М. Форстер је желео „да воли снажног младог мушкарца ниже класе и да он њега воли“. Џ. Р. Екерли је осећао да „идеални пријатељ... требало би да буде животињски мушкарац. Савршено људско мушко тело увек у служби кроз посвећеност верној и некритичној звери.“⁵⁰

Многи комплексни модели се понављају, што историчари углавном занемарују. Они подвлаче касне разлике у идентитетима и ставовима. У текстовима о хомосексуалности с краја деветнаестог века постојало је раширено веровање да је радничка класа релативно индиферентна према хомосексуалном понашању, делом зато што су они „ближи природи“, а повезаност мушке проституције са младићима из радничке класе и гардистима, који су били познати по својој проституцији од осамнаестог века у Европи, изгледа да је оправдавала ово веровање. Хевлок Елис је забележио да су гардисти готово „примитивно индиферентни“ према хомосексуалности. Или, као што је један од редовних муштерија приметио, „били су нормални, радничка класа, обучени су да буду послушни“.⁵¹ Ове интеракције између класе и рода (радничка класа = мушкарац = блискост с природом) играле су значају улогу у хомосексуалном свету, утичући посебно на ритуале проституције.

Проституција је неодвојив део мушке хомосексуалности, мада, за разлику од женске проституције, изгледа да се није развила посебна субкултура мушке проституције током деветнаестог и почетком двадесетог века. Џек Сол [Jack Saul], познат као „професионална сека-Перса“ [professional Maryanne] у 1880-им и 1890-им, приметио је да „не познаје пуно професионалних мушких содомита“,⁵² и ово по-

⁴⁹ У интервјуу са аутором.

⁵⁰ Е. М. Forster, *The Life to Come and Other Stories*, Penguin, Harmondsworth, 1975, стр. 16; J. R. Ackerley, *My Father and Myself*, стр. 218.

⁵¹ Ellis, *Sexual Inversion*, стр. 9; Ackerley, *op. cit.*, стр.135.

⁵² *Sins of the Cities of the Plain*, Vol. 2, стр. 109. За општу дискусију ове теме погледати Jeffrey Weeks, „Inverts, Perverts and Mary-Annes: Male Prostitution and the

тврђује слику у основи спонтане проституције, са учесницима који почињу обично средином својих тинејџерских година и углавном напуштају тржиште до средине својих двадесетих. Било је пуно начина изласка, од тога да се постане стални момак, било у дугој вези или у сукцесивним везама, па до враћања уобичајеној хетеросексуалности и породичном животу. Најмање двојица младића који су повезани са афером у Кливланд стриту, упркос раним траумама, водили су успешне хетеросексуалне животе и у потпуности су изгубили контакт са хомосексуалношћу.⁵³ У највише случајева пресудни фактори су били спремност учесника да прихвате опасну идеју о себи као о хомосексуалцу и проститутки.

Амбивалентност и двосмисленост су били основни тон хомосексуалног света. *Било је* могуће водити успешан хомосексуални живот у међупростору ширег друштва. Живот и није био у потпуности обликован законском репресијом. Цека Сола су током давања изјаве под заклетвом питали:

„Да ли Вас је јурила полиција?“

„Не, они се никада нису мешали. Увек су били фини према мени.“

„Да ли хоћете рећи да су они намерно затварали очи пред Вашим срамним радњама?“

„Затварали су очи не само преда мном.“⁵⁴

Вероватно већи значај него закони имала је социјална стигма која је била прикачена хомосексуалном понашању, а која је изгледа била појачана крајем деветнаестог и почетком двадесетог века. Управо ово даје социјални значај развоји ситног и тајног покрета за промену положаја хомосексуалаца. Круг окупљен око криминолога Џорџа Сесил Ива, Ред Херонеје [Order of Chaeronea] био је активан, судећи по његовом дневнику од 3 милиона речи, од почетка 1890-их, помажући хомосексуалцима који су имали проблеме са законом. Развио је скоро масонски стил и ритуале, инсистирајући на тајновитости и лојалности, и развијао је међународне „огранке“.⁵⁵ Многи чланови овог реда, људи попут Ива и Лоренса Хаусмана [Laurence Housman], били су активни у Британском друштву за студије психологије секса [British Society for the Study of Sex Psychology], основаном уочи Првог светског рата, које се залагало за опште промене у друштвеном ставу према сексуалности. Једно од главних политичких залагања овог удружења била је промена закона који се односи на хомосексуалност, и током 1920-их ово је постало део међунаро-

Regulation of homosexuality in England in the Nineteenth and early Twentieth Centuries“, *Journal of Homosexuality*, Vol. 6, Nos.1 и 2, 1981.

⁵³ Chester et al., *The Cleveland Street Affair*, стр. 225.

⁵⁴ Public Record Office: DPP 1/95/4, документ 2: Солова изјава.

⁵⁵ Погледати Weeks, *Coming Out*, стр. 122 и даље.

дног покрета за промену у ставу о хомосексуалности⁵⁶. Карактеристично је за ове покрете да, премда су их често организовали и водили хомосексуалци, они на око нису биле организације хомосексуалаца. Напротив, њихова могућност да остану угледне у јавности била је важан део успеха који су имале.

Упркос двосмисленостима јасно је да се крајем деветнаестог века почео појављивати препознатљив „модеран“ идентитет мушког хомосексуалца, али проћи ће још једна генерација пре него што женска хомосексуалност достигне исти ниво артикулисаности. Лезбејски идентитет је био знатно мање дефинисан и лезбејска субкултура је била минимална у поређењу са мушком, и била је још више повезана са вишом класом и књижевношћу. Берлин и Париз су имали места састајања крајем деветнаестог века, а постоје јасни докази о котирајама лезбејских списатељица, као оних које су биле повезане са париским салоном Натали Клифорд Барни [Natalie Clifford Barney].⁵⁷ Хроничар хомосексуалног живота с почетка двадесетог века помиње разна лезбејска места састајања, укључујући и лондонско парно купатило током женских дана, а током 1920-их имућније лезбејке могле су да се сусрећу у новим ноћним клубовима. Упечатљиво је да су најбоље документовани случајеви лезбејског постојања приписани провокативном „мужевном изгледу и понашању“. Списатељица Редклиф Хол [Redclyffe Hall], на пример, била је позната по свом мужевном изгледу. Само уколико тако жестоко истакнете свој идентитет, као што је Редклиф Хол схватила, могли сте да будете примећени и схваћени озбиљно.⁵⁸ Али број оних које су могле да се облаче на овакав начин и које су могле да приуште супротстављање конвенционалном мишљењу био је сићушан и животи велике већине жена са лезбејским осећањима били су непознати, и вероватно несазнатљиви. Чак су и сексолози с почетка двадесетог века, који су били ентузијастични у прављењу категорија, одлучили да се не баве женском сексуалношћу. Године 1901. Крафт-Ебинг је написао да постоји само педесет познатих историја случаја лезбејства, па чак и почетком 1970-их двојица савремених писаца о хомосексуалности су могли да напишу да је „научна литература о лезбејкама изузетно ретка“.⁵⁹ Пи-

⁵⁶ Погледати даље, стр. 184 и даље

⁵⁷ Погледати George Wickes, *The Amazon of Letters: The Life and Loves of Natalie Barney*, W. H. Allen, London, 1977; Gayle Rubin Introduction to Renee Vivian, *A Woman Appeared to Me*, New York, 1976; Blanche Wiesen Cook, „Woman Alone Stir My Imagination: Lesbianism and a Cultural Tradition“, *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, Vol. 4, No. 4, 1979; и „The Historical Denial of Lesbianism“ *Radical History Review*, No. 20, пролеће/лето 1979. Погледати такође Weeks, *Coming Out*, поглавља 7-9.

⁵⁸ Lovat Dickson, *Radclyffe Hall at the Well of Loneliness*, Collins, London, 1977.

⁵⁹ Gagnon i Simon, *Sexual Conduct*, стр. 176, белешка 1.

сцима попут Магнуса Хиршфелда и Хевлока Елиса, који су имали искрена интересовања за ову тему, било је тешко да пронађу више информација или довољно лезбејки чије би историје случаја могли да забележе.

Нема сумње да је одсуство законских регулатива о лезбејском понашању и консеквентно одсуство стављање на стуб срама од стране јавности, као и скандала утицало на обликовање слабе видљивости женске хомосексуалности, али је главни разлог за незаинтересованост за лезбејство вероватно дубљи. Повезан је са другачијим друштвеним претпоставкама о сексуалности мушкараца и жена, а посебно са доминантним представама о женској сексуалности. Хавлок Елис, чија је жена била лезбејка, имао је потребу да нагласи да су лезбејке често посебно мужевне, а у *Бунару самоће* [*The Well of Loneliness*] списатељице Редклиф Хол, кључном роману о лезбејској љубави, објављеном 1928., у питању је „мужевна“ жена која је прави инверт у причи. Стивен [Stephen], мужевна по имену и понашању, приморана је да трпи агоније своје природе, биолошки дате бити, док женствена Мери [Mary] на крају у причи може да се определи за хетеросексуални брачни живот.

Питање мужевности лезбејки може се објаснити једино у контексту снажног терета претпоставки о женској сексуалности. Џ. Х. Ганон [J. H. Gagnon] и Вилијам Сајмон [William Simon] кажу, „ модели отвореног сексуалног понашања хомосексуалних жена имају тенденцију да личе на моделе хетеросексуалних жена и да се радикално разликују од сексуалних модела хетеросексуалних и хомосексуалних мушкараца“⁶⁰ Неколико испреплетаних елемената утиче на ставове о лезбејству и консеквентним могућностима лезбејског идентитета: улоге које друштво приписује женама; идеологија која ово артикулише, организује и регулише, владајуће представе о женској сексуалности према овој идеологији; и реалне могућности које жене имају за развој аутономне сексуалности. Раширене дефиниције о женској сексуалности у контексту „материнског инстинкта“, или као о нужности реакције на стимулације од стране мушкараца, биле су огромне препреке у покушајима да се тема концептуализује. Идеологија је ограничила могућност чак и за научно дефинисање лезбејства. Али, оно што је још битније, друштвени положај жена није допуштао једноставну појаву посебног лезбејског идентитета. Дуго је било веома тешко угледним младим дамама да буду „независне“. Стога је вероватно да се већина жена са лезбејским склоностима не приметно уклопила у женски свет. Као што смо видели, постоји обиље доказа у дневницима и писмима из осамнаестог и деветнаестог века о томе да је постојао обичај жена да склапају дуге емоционалне

⁶⁰ *Ibid.*, стр. 180.

везе са другим женама. Такве везе се крећу од блиске сестринске љубави пуне подршке, преко адолесцентског ентузијазма, до зрелих заклињања на вечно пријатељство. Многи рани писци о лезбејству су говорили о великој улози мажења, физичкој топлини и утехи, љубљењу и држању за руке између жена, на рачун чистог сексуалног чина. Ово је управо линија континуитета између свих жена без обзира на сексуалну оријентацију. Дубоке и страствене изјаве љубави појављивале су се без јасних знакова сексуалног израза.⁶¹ Услови за поларизовање између „нормалне“ женске сексуалности и „ненормалне“ готово да нису постојали и то чини дрским покушај истраживања женске хомосексуалности у категоријама произишлим из мушког искуства.

Уочљиво је да је артикулација било које врсте препознатљивог лезбејског идентитета постала могућа међу запосленим женама 1920-их, и заправо је 1920-их лезбејство постало на сваки начин ствар од јавног значаја, после низа сензационалних скандала. Крајем Првог светског рата играчица Мод Ален [Maude Allan] је покренула кривичну парницу против десно оријентисаног члана парламента, Ноела Пембертона Билинга [Noel Pemberton Billing], који ју је оптужио да је на немачкој листи сексуалних первертита. То је био *cause célèbre* који је лезбејство ставио на насловне странице. Као што смо видели, 1921. било је покушаја да се лезбејство стави под опсег кривичног законика. Током 1910-их и 1920-их низ романа, па чак и један филм, описивали су лезбејска искуства, а 1928. десио се најпознатији случај, забрана и прогон лезбејског романа Редклиф Хол, *Бунар самоће*. Лорд Биркет, који се појавио као издавач, касније је рекао да је Начелник општинског суда [Chief Metropolitan Magistrate], Сир Чартрес Бирон [Sir Chartres Biron] био против романа углавном зато што Редклиф Хол „није стигматизовала везу као срамотну на било који начин“.⁶² Међутим, парадоксално, а у складу са утицајем суђења Оскара Вајлда, гоњење је донело публицитет хомосексуалности без преседана. Ово је вероватно најзначајнија одлика овог случаја: публицитет који се подигао негирао је више него ишта наде у уздржаност коју су лордови Десарт и Биркенхед испољили 1921. Хиљаде лезбејски оријентисаних жена слало је писма Редклиф Хол. Једна лезбејка из касније генерације каже: „Када... сам прочитала Бу-

⁶¹ Carroll Smith-Rosenberg, „The Female World of Love and Ritual: Relations between Women in Nineteenth Century America“, *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, Vol. 1, No. 1, јесен, 1975. погледати такође Blanche Wiesen Cook, „Female Support Networks and Political Activism: Lillian Wald, Crystal Eastman and Emma Goldman“, *Chrysalis*, No. 3, јесен, 1977; поново штампано као памфлет од стране Out and Out books, 1979. За сличне британске референце погледати Weeks, *Coming Out*, поглавље 7.

⁶² Погледати Weeks, *Coming Out*, поглавље 9; и стр. 217-18 испод.

нар самоће, деловао је на мене као откровење. Препознала сам се у свакој реченици. Исплакала сам море суза над њим и потврдила сам своје веровање у своју хомосексуалност.⁶³

У свакој студији хомосексуалности важно је приметити да не постоји аутоматска веза између социјалних категоризација и индивидуалног осећаја сопства или идентитета. Они зависе од бројних фактора: друштвена класа, географски положај, родна различитост. Оно што је веома важно имати на уму приликом испитивања хомосексуалности, која је одувек била одређена у нашем друштву као девијантна форма, јесте да инхерентна природа чина није битна већ социјална конструкција значења око те активности, као и индивидуални одговори на то. Изненађујућа одлика „историје хомосексуалности“ у, од прилике, протеклих сто година јесте да су се опресивне дефиниције и дефанзивни идентитети и структуре спојили. Контрола сексуалних различитости је неминовно оснажила и преобликовала, а не потиснула, хомосексуално понашање. У контексту индивидуалне анксиозности, изазваног осећаја кривице и патње, цена моралне регулативе је често висока. Али резултат је комплексна и друштвено значајна историја отпора и само-дефинисања, коју су историчари до сада исувише лако игнорисали.

Текст са енглеског језика превео Иван Динић

Jeffrey Weeks, London

THE CONSTRUCTION OF HOMOSEXUALITY

Summary

The author argues that it was only in late nineteenth century Europe that homosexual desire was taken as a sign of distinctive human type, "the homosexual." The role of medical and scientific discourses in the making of a homosexual identity is emphasized. The existence of individuals engaging in homoerotic behaviour prior to the appearance of these discourses is recognized, but the claim that these new knowledges created a framework for society to interpret same-sex desires and behaviour as indicative of a homosexual identity is brought forth. These new constructions of homosexuality gained wide popularity through the role of public scandals or famous court trials as that of Oscar Wilde toward the end of nineteenth century.

Key Words: Homosexuality, Social Construction, Identity, Subculture

⁶³ Цитирано у Charlotte Wolff, *Love Between Women*, Duckworth, London, 1971.